

יסודות דין בישול [בישול 1]

בשיעור זה נדון בע"ה ביסודות דין בישול. מהי הגדרת בישול? האם מדובר על הרפיית גוף קשה? על הקשיית גוף רך? או שמא על הגדרה אחרת. עיינו באותיות א-ג. באות ב' תוכלו לראות השלכה מעשית לחקירה זו. אופי החיוב על מלאכת מבשל – כיצד מתחייבים על מלאכת מבשל, הרי כל בישול הוא לכאורה גרמא? עיינו באות ה'.
האם יש איסור בישול בדבר שניתן לאוכלו חי? לימדו את השיטות השונות באות ו. נסו לחשוב על הסברות שמאחורי השיטות השונות.
באות ז נדון בהגדרות שונות לבישול: מאכל בן דרוסאי, יש סולדת וכדומה. המקורות שבסוגריים הם להרחבה נוספת, אם יש פנאי.
בע"ה שיהיה לכולנו לימוד מעמיק ומשמעותי ושנוכח לכוון לאמיתתה של תורה, יוסף צבי רימון

- א. **שבת עד:** "והלש והאופה" עד "שבע חטאות" [אב ותולדה: ירושלמי פ"ז ה"ב "את חמי אפיה... תניננתה עמהן"; אג"ט אופה [א] ס"ק א וס"ק ח]; רש"י; ע"ז לח. "אמר רבינא הלכך... לשרורי מנא קא מיכוין"; רש"י ותוס' (ד"ה קא משמע לן) שם; תוס' בשבת עד: ד"ה מהו דתימא [רמב"ן וריטב"א בשבת]; חידושים המיוחסים לר"ן ד"ה קמ"ל דמירפא; רמב"ם שבת, פ"ט ה"א וה"ו; לחם משנה (ה"ו); משנה ברורה שי"ח ס"ק א; שעה"צ ס"ק ד [מנ"ח אופה, ז].
- ב. **עשיית צנימים:** שו"ת שואל ומשיב מהדורה ג' ח"ב סימן כ'; שש"כ, א סב, והע' קפ"ג [במהדורת תש"ע: א', עא, והערה ריג]; שו"ת יחזה דעת ח"ג סימן כ"ב "ואף על פי שהגאון בעל שואל ומשיב... [נשמט אדם כלל כ' ס"ק ו; אגלי טל, אופה [נה] ס"ק א'].
- ג. **פירוש נוסף בגמ': יראים עמ' קלד.** "האופה... חייב משום מבשל"; מרדכי סימן תל"ד; שו"ע ש"א, מו; רע"א [וגר"א].
- ד. **[מבשל ומבעיר: רמב"ם פ"ט ה"ו; ראב"ד שם; מ"מ ולח"מ שם; חזו"א נ' ס"ק ט, עד ד"ה ויש].**
- ה. **אופי החיוב על מלאכת מבשל** (גמר מלאכה במוצ"ש): רש"י שבת עג: ד"ה במשנה הזורע; מנחת חינוך, מוסף השבת, זורע ב [ובהרחבה: במצווה רח"צ ס"ק יד]; שבת ג: בעי רב ביבי; שבת מה. בעא מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן חטין...; אגלי טל זורע [ח] ס"ק ח [שו"ת הר צבי או"ח קכ"ח; שו"ת דבר אברהם ח"א סימן כ"ג; שו"ת חלקת יואב, או"ח ח"א סימן י', וח"ב סימן י"ג].
- ו. **דברים שאינם צריכים בישול: שבת מ:** "תנו רבנן מביא אדם קיתון מים... כלאחר יד"; רמב"ם פ"ט ה"ג; תוס' שבת מח. ד"ה דזיתים "אמר רבינו שמואל..."; טור רנ"ז "רשב"ם היה מתיר..." [אור זרוע ח"ב סימן ס"ב ד"ה האילפס (השני) "אמר רב יהודה אמר שמואל... דביין אין בו משום בישול"; שו"ת הרדב"ז ח"א רי"ג "ולענין דבר הנאכל..."; רמ"א שי"ח, יד, ומ"ב; רנ"ד, ד, מג"א ורע"א.

עוד בעניין **בישול מים: שבת מ:** "ת"ר מביא אדם קיתון מים..." עד היכי עביד הכי; **ביצה** לד. "אחד מביא את..." **רמב"ם** פ"ט ה"א [בישול שמן – מ"מ פ"ט סוף ה"ג; פנ"י שבת מ: ד"ה ואתי]; **ש"ת הרדב"ז** ח"א ר"ג "ולענין דבר הנאכל... לכל אדם"; [פרי חדש יר"ד ס"ח ס"ק יח, ד"ה עוד]. **הרחבות בנושא זה** (מקורות אלו ארוכים אך אם יש פנאי כדאי לראותם): **ש"ת יב"א** ח"ד אר"ח סימן ל"ד, אותיות לז-לט; **אגלי טל**, אופה סעיף י, אות י"ט; **מנחת כהן** משמרת השבת, שער שני, סוף פרק ד'.

2. **שיעור הבישול:**

1. **מאכל בן דרוסאי: מנחות נז.** מתחילת העמוד עד "לא כלום הוא"; **רש"י** שם (ורש"י שבת כ. ד"ה בן דרוסאי); **רמב"ם** פ"ט ה"ה; **ש"ע** רנ"ד, א (שו"ע יר"ד ק"ג, ח); **מ"ב** רנ"ג ס"ק לח, ובשעה"צ. **חזו"א** ל"ז ס"ק ו בסוגריים [פני שבת, רנ"ג ס"ק טז אות ב].
2. **יד סולדת: שבת מ:** "והיכי דמי יד סולדת"; שו"ע ש"ח יד; **מנחת שלמה**, ח"א, צ"א, ח [שש"כ פ"א הע' ג' בשם הגרש"ז; שם הע' טו; שו"ת **אג"מ** ח"ד ע"ד אות ג].
3. **במתכות: חזו"א** נ' ס"ק ט, ד"ה ויש [חזו"א ל"ז ס"ק יא ד"ה שהי' בסוגריים]; **שש"כ** א' הע' ס [מהדורת תש"ע, שש"כ א', הע' סז]; **מנחת שלמה** סימן י"א הע' ב (**שו"ת אג"מ** אר"ח ח"א סימן צ"ג – בהקשר הנדון שלנו).

חידושים המיוחסים לר"ן, מסכת שבת דף עד עמוד ב:

קמ"ל דמירפא וכו'. פי' קמ"ל דמשום בישול נמי אית ביה ותרומיהו איתנייהו בה והילכך לענין בישולי כותים דאסיקנא במסכת עבודת כוכבים דלישרורי מנא קא מכוון ולית בה משום בישולי כותים ה"ק לשרורי נמי קא מכוון ותרומיהו אית בה אלא כיון דשרורי מנא נמי איכא ולא בישול מנא בלחוד לית ביה משום בישולי כותים, וליכא למימר דלגבי שבת נמי כיון שאינו צריך לאותו בישול ה"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה ועוד דבר שאינו מתכוון דהא כיון דאי אפשר בלאו הכין פסיק רישיה הוא וחשבי' ליה כמלאכה הצריכה לגופה דהא בישולי ושרורי מנא באין כאחד.

שו"ת שואל ומשיב מהדורה תליתאה חלק ב סימן כ

נשאלתי מהרב מו"ה ישכר נ"י מסקאהל שראה בספר אחד מחכמי ספרד שאוסר לעשות פעניצין בשבת דהיינו שיקח לחם שנאפה ולהניחו ע"ג התנור שיהיה כולו מוקשה עד שיהיו פעניצין וכן להיפך לקחת פעניצין המוקשים ולתתם לתוך מרק והנה מהמג"א סי' ש"ח ס"ק כ' שכתב דאם הוא יבש אין בישול לאחר אפייה א"כ משמע דמותר גם בפעניצין שהרי נאפה מקודם. ואני אמרתי בראשית ההשקפה שיש לאסור ממ"ש הרמב"ם פ"ט משבת כללו של דבר כל שריפה דבר קשה או שהקשה גוף רך אסור והרי הפעניצין הקשים כל שמרפם במרק הרי זה מרפה גוף קשה ושאני יבש דאינו קשה כל כך אבל כאן שמרפה גוף קשה אפשר דאסור

וצ"ע. ועיין מג"א סי' שי"ח ס"ק יו"ד שהביא דברי רבינו בפ"ט משבת הנ"ל ואפשר שכוונת רבינו שמרפה גוף קשה היינו שהוא בעצם קשה כמו מתכות וכדומה שבעצם הוא קשה אבל הלחם הוא רך רק שנתקשה אח"כ וכל שריפה חוזר למה שהיה מיהו גם בממרח שעוה או זפת גם הם בעצם אינם קשים ורק שנעשים מוקשים אח"כ ואפ"ה חשבו הרמב"ם למרפה גוף קשה ודו"ק וצ"ע:

שמירת שבת כהלכתה, מהדורת תש"ע, א', עא, והערה ריג:

צא. אין להניח לחם סמוך לאש כדי להצנימו (לעשותו צנימים), כי הרי צנימים
הלחם משתנה ומתקשה בכך (ריג). אבל מותר להניח לחם קפוא סמוך לאש במקום שלא יכול להצנימו או אפילו להניחו על מיחם המים שעל האש כדי להפשירו (ריד), אבל יקפיד לנער תחילה גושי הקרח שעליו (רטו).

(ריג) שאם מניחו על האש ממש, אסור משום שהיה בתחילה. ועיין שו"ת אורח לצדיק סי' ו, האוסר משום דחשיב תיקון ומלאכת מחשבת. ומיהו נראה דאין בהסרת הלחות מן הלחם משום איסור בורר, הואיל והפסולת (הלחות) לא נראית לעינים, ועיין שו"ת שו"מ מהד"ג ח"ב סי' כ, ש"ש מלאכת מבשל בב"ר ס"ק צב, כף החיים סי' שיח ס"ק עח, ארחות חיים סי' שיח ס"ק יח, וע"ע ספר זכת"מ סי' כד סע' ז ובמצודת דוד על קצשו"ע סוסי' עב בדיני בישול; ולדעת השו"מ הנ"ל האוסר משום דהוה מקשה גוף רך, ע"ש דה"ה שאסור לשרות צנימים (או שקדי מרק) ברוטב משום ריפוי גוף קשה, וע"ע בארחות חיים הנ"ל שהוא חולק. ועוד יש להקל בשריית הצנימים ושקדי המרק ע"פ הערה קצח דלעיל, דכל שא"צ חום שהיס"ב לא חשיב מבשל, וגם י"ל דלענין ריפוי גוף קשה באוכלין כל שכבר שלטה בו האש וחל עליו שם מבושל, תו לא שייך ביה בישול שני, ולא מצינו אלא צלי אחר בישול, אבל לא ריפוי אחר בישול (והרי גם במים י"א שמעיקר הדין אין בא"ב אפי' נצטנן לגמרי, עיין לעיל הערה כח, אע"ג דשיעורו הוא כדי לרחוץ אבר קטן והחימום הוא חשוב מאד, מ"מ מכיון שכבר נתבשל פעם, תו לא שייך ביה בישול), ולכן יש לסמוך על המקילים לשרות צנימים, מצה או ביסקויטים בכ"ש שאין היס"ב או בכלי שלישי אפי' אם היס"ב, כל זה שמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל. (ריד) כי אין איסור אפיה אחר אפיה כי הרי הלחם לא מתקשה ע"ג המכסה וכן שמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, ועיין גם להלן פנ"ה סע' יב בהגה. (רטו) עיין שו"ת

שו"ת יחוה דעת חלק ג סימן כב

שאלה: ביצה רכה שעירו עליה מערב שבת מים רותחים מכלי ראשון, האם מותר לערות עליה בשבת מים חמים מכלי ראשון שעל האש כדי לחממה?

...ואם עירו עליה רותחים מערב שבת, מותר לערות עליה מים רותחים בשבת כדי לחממה, ואף אם תתקשה יותר על ידי זה, אין בכל כלום. ואף על פי שהגאון בעל שואל ומשיב במהדורא תליתאה (חלק ב' סימן כ') פסק שאסור לתת לחם אפוי על גבי התנור בשבת כדי שיתקשה יותר ויעשה צנימים, והביא ראיה ממה שפסק הרמב"ם (בפרק ט' מהלכות שבת) שאסור לרפות דבר קשה או להקשות דבר רך, וכאן הרי הופך את הלחם הרך לצנימים קשים. אולם אף אם נניח שיש להשוות דין ביצה ללחם, מכל מקום נראה שאין דברי השואל ומשיב מוכרחים להלכה, שדברי הרמב"ם שאסור לרפות דבר קשה או להקשות דבר רך, אינם שייכים לגבי דבר מאכל, שהוא דרך אכילה, וכמו שמותר לשרות במרק רותח לחם יבש כדי לרככו, וכמו שכתב בכנסת הגדולה (סימן שי"ח), שמנהג העולם לערות בשבת מרק רותח מכלי ראשון על פת שבתון הקערה, מפני שתופסים לעיקר דעת מרן השלחן ערוך שאין דין בישול אחר אפיה. וכן הסכים הגאון רבי יהודה עייאש בספר מטה יהודה. וכן פסק הגאון רבי רפאל בירדוגו בספר תורות אמת, ושכן המנהג פשוט בכל ערי המזרח להתיר בזה אפילו בעירוי מכלי ראשון ע"כ. ואפילו לדברי החולקים לא אסרו אלא משום בישול אחר אפיה, אבל באפיה אחר אפיה לכל הדעות מותר. וכן העלה הגאון מהרש"ם בספר דעת תורה (בסימן שי"ח סעיף ה'), שמדברי הפוסקים שסתמו להתיר באפיה אחר אפיה, מתבאר שאין שום איסור להקשות לחם רך, ושדברי הרמב"ם שאסר להקשות דבר רך אינם שייכים לענין אוכלים, כיון שזהו דרך אכילה ע"כ. וכן פסק בשו"ת יגל יעקב

(חלק אורח חיים סימן נ"ד), ודחה דברי השואל ומשיב הנ"ל, וסיים שיפה נהגו העולם להקל בזה להלכה ולמעשה. וכן כתב בשו"ת בית אבי חלק א' (סימן ס"ב). ואמנם הגאון רבי יוסף חיים בשו"ת רב פעלים חלק ב' (סימן נ"ב) הסכים להחמיר כדברי השואל ומשיב, מטעם שזה נחשב כגמר מלאכה, כשהופך את הלחם לצנימים, ויש בזה איסור משום מלאכת מכה בפטיש. אולם באמת נראה עיקר כדברי האחרונים שפסקו להקל בזה, ולא חששו כלל לאיסור של מכה בפטיש, משום שהלחם ראוי לאכילה עוד לפני שיעשה צנימים, ולכן אף לדעת הירושלמי פרק כלל גדול שיש איסור מכה בפטיש באוכלים, באופן שכזה אין לחוש כלל. וכמו שכתב באמרי בינה (הלכות שבת סימן כ"א). וכן פסק הגר"ח עצמו בשו"ת רב פעלים חלק א' (סימן ט"ז וי"ח). ומכל שכן לפי מה שהעלה בספר תהלה לדוד חלק ב' (סימן פ"ב) שהעיקר כדברי התלמוד שלנו שאין דין מכה בפטיש באוכלים, ושלא כדברי הירושלמי, וכן העלה הגאון רבי מאיר אריק במנחת פתים אבן העזר (דף נ"ה ע"ג). וכן העלה המשנה ברורה בביאור הלכה (סימן ש"ח סעיף ה'). וכ"כ בשו"ת לבושי מרדכי תליתאה (חאו"ח סימן כ"ך). ועוד שבדבר שמלאכתו נגמרה מאליה, ולא נגמרת מיד על ידי מעשה אדם, לא שייך דין מכה בפטיש, כפירוש רש"י בשבת (ע"ד ע"ב בד"ה חבית). וכן העלה הגאון רבי יצחק אלחנן בשו"ת באר יצחק (סימן י"ג ענף ח'). וכן יש עוד צד להקל לפי מה שכתב בשו"ת מהרש"ם חלק א' (סימן קס"ד) שכל שעושה לאכול לאלתר, לא שייך בו דין מכה בפטיש. וכן העלה בשו"ת ארץ צבי פרומר (סימן צ"ו). וראה עוד בזה בשו"ת עטרת יצחק (סימן נ"א) ובעתים לבינה על ספר העתים (עמוד שמ"ד). ובס' תהלה לדוד (סימן ש"ח ס"ק כ'). ואמנם בס' שמירת שבת כהלכתה (עמוד י"ז) הסתפק בדין זה לפי חומרת השואל ומשיב הנ"ל, אולם מאחר וביארנו שרוב הפוסקים חולקים על השואל ומשיב ופוסקים להקל לחמם לחם עד שיעשה צנימים, וטעמם ונימוקם עמם, העיקר שיש להתיר גם בדין ביצה רכה אף אם תתקשה יותר.

יראים סימן רעד [דפוס ישן - קב]

האופה. אמרינן בפ' כלל גדול [ע"ד ב'] מ"ש דתניא תנא אופה דלא הוה במשכן ושביק מבשל דהוה במשכן ומתריצין סידורא דפת נקט למדנו דמבשל ואופה אחת הן. תולדות דאורייתא. אמר רב אחא בר רב האי מאן דשדא כותנא לאתונא חייב משום מבשל פי' שמי לחלוחית של עץ מתבשליין.

מרדכי מסכת שבת פרק תולין רמז תלד

הבגדים ששרויין במים סמוך לאש בשבת משום מלבן מידי דהוה אאונין של פשתן לתוך התנור דאפילו ב"ה לא שרו אלא כשנותנו עם השמש אבל בשבת אסור משום מלבן כמו שפרש"י וכן משמע בבמה מדליקין [דף כז ב] דקאמר האונין משיתלבנו ועוד יש לאסור משום מבשל כמו מאן דשדא סיכתא לאתונא דחייב משום מבשל פרק כלל גדול [דף עד]:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שא סעיף מוף
בגדים השרוים במים, אסור לנגבם סמוך לאש.

רבי עקיבא איגר אורח חיים סימן שא סעיף מו

ומ"מ נ"מ דאין שרויים במים חמים שהיס"ב דמשום בשול ליכא דאין בשול אחר בשול וכן אם המים עתה צונן אלא שכבר נתבשלו פ"א ונצטננו להסוברים דגם בלח אין בשול אחר בשול אבל משום מלבן איכא כיון דהוי ע"י חימום אש דיש בו משום בשול בעלמא אלא דבהנך מים אין בשול אחר בשול וממילא שייך בזה ליבון וכ"כ במשבצות זהב ססי' ש"ב:

רש"ש מסכת שבת דף עג עמוד א

במשנה הזורע הן אף כ"ז שלא נשרש כמאן דשדי בכדא דמי. ע"י (מנחות סט) מ"מ כיון דע"י זריעתו עתה ישרש אח"כ חייב כמו אופה וצולה דחייב אף על פי שנאפה ונצלה אח"כ מאליו (וע"ש סוף ד' נ"ו ונ"ז) והנה אם לקט הזרע קודם שנשרש נראה דפטור למפרע על מה שזרע כיון דלא נתקיימה מחשבתו וד"ז יש ללמוד מבעיא דרבב"א בריש מכילתין דאם רודהו קודם שנאפה פטור וגדולה מזו משמע בתוס' ק"ע בירושלמי דפרקין (ד' כח א דפוס דעסי) בד"ה כל דבר דאם עקר דבר מגידולו אם שוב שתלו אח"כ פטור וזה ודאי ל"נ כלל דכיון דכבר גמר מלאכת העקירה. [וזה דומה למש"כ הרא"ש בפ"ב דביצה ססי' י"ז ע"ש]. משא"כ הכא היכא דלא נשרש עדיין לא נעשה כלום דכמאן דשדא בכדא דמי והנה בזורע משמע דחייב אף דההשרשה לא תהיה אלא בחול עמש"כ בפ"ב דכלאים מ"ג וכן הנוטע חייב אף דזמן קליטתו נמשכת ע' בפ"ב דשביעית מ"ו ומוזה נ"ל דכן האופה בשבת עם חשיכה חייב אף דאין שהות שתגמר אפייתו בעו"י:

מנחת חינוך מצוה לב

(ב) הזריעה לשון הר"מ פ"ז הזורע זרעים או הנוטע אילנות או המבריך או המרכיב או הזומר כ"א מאב א' הם וענין א' וכו' היינו שאינן תולדות רק נחשבים לאבות והוא מהש"ס דע"ג. והנה מלאכת הזריעה אם זורע במקום שראוי לצמוח וז"פ. וכבר בררנו לקמן הי"ט דעל הזריע' שזרע חייב אף בלא השריש ונקלט כלל כגון שנתקלקל תיכף ע"י איזה סיבה או שתיכף הגביה מן הקרקע חייב על מעשה הזריעה ול"ד לאפ"י דקודם שנאפה א"ח כמבואר בש"ס התירו לרדותה קודם שתאפה כדי שלא יבא וכו' דהתם האפ"י הוא המלאכה וחייב בשעת אפ"י אבל הכא המלאכה היא הזריע' וחייב תיכף על הזריע'.

(ח) שוב ילא לאור חדשי הרש"ש דפ"ס ווילנא. וראיתי

אגלי טל ח', ח

שכתב שחס לקט הזרע קודם שקלט פטור למפרע ומדמה לה לרודה פת מן התנור קודם שתאפה. ולדידי מדברי החינוך רא' צרורה להיפוך. וגם מדברי ירושלמי כלאים משמע להיפוך. ולפ"ז אין צריך לדחוק ולחלק בין סופן בשגגה בין סופן בחול. וכמו שסיפו בשגגה פטור כן המדציק פת בתנור בשבת סמך לחשיכה ולא נאפה דהג"ה עד מולאי שבת פטור*) וחייב*) וראיתי בס' חלקת יואב שדפס זורע אף שנקלט בחול משום מחדש שכ' צסי' י' שכל האחרונים דהחיוצ נגמר תיכף בשעת שפטרו צהדציק פת בתנור בשבת זריעה כיון שראוי שיקלוט והוא ונאפה במולאי שבת כולם שנו ברואה מתכוין לכך [שאם לא נתכוין להדיא מבואר בירושלמי פ"א ה"ו דחייב. אך באמת אינו כן וזה לשון הירושלמי אמתני' דפליגי צ"ש וב"ה דצ"ה מתירין לעשות מלאכה בע"ש שהמלאכה יוגמר בשבת צ"ש שס ר"א צ"ה ילפון מלאכת היתר ממלאכת איסור אילו עשה כן בשבת שחא אינו אסור ודכותה עשה כן מבטול יום מותר. ובק"ע פירש על הא דשחא אינו אסור. בתמי'. כלומר והוא כמ"ש :

עמוד מס 18 אגלי טל בורנשטיין, אברהם בן זאב נחום הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

טור אורח חיים הלכות שבת סימן רנז

רשב"ם היה מתיר לתת פירות סביב הקדרה אף על גב שאי אפשר להם שיצלו קודם חשכה דקי"ל כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו על גבי כירה אפילו אינה גרופה וקטומה ופירות כיון שנאכלין חיינן חשיבי כמאכל בן דרוסאי ויותר הם טובים בלא בישול כלל מכמאכל בן דרוסאי עד שיתבשלו כל צרכם ומיהו צריך ליוזר כשנותנים שם פירות שלא יחזיר הכיסוי אם נטלו משחשכה ושלא להוסיף עליו עד שיצולו מפני שממהר לגרום בשולם בשבת:

שו"ת רדב"ז חלק א סימן ריג

ולענין דבר הנאכל כמו שהוא חי אם יש בו משום מבשל בשבת לענין מלקות אינה לוקה אבל אסור מדרבנן ואם נתבשלו מאיליהן כגון שהניחם מערב שבת מותר לאוכלן בשבת. תדע שהרי דבר שנתבשל כמאכל בן דרוסאי אין חייב עליו בשבת וטעמא כיון דאיכא מאן דאכיל ליה הכי שוב לא מחייב על בישולו וכ"ש הדברים הנאכלין חיים לכל אדם.

חזון איש, ל"ז, לו

(ו) דינים העולים לפי מנהגנו כדעת הפוסקים להחזיר חנו, משהין חמין ותבשיל סמוך לחשיכה חפ"י תבשיל שהוא מלעמק ויפה לו, כל שיהי' מצושל כמצ"ד קדש שקה"ח [והוא שליש בישולו ולכר"מ חלי בישולו, והנה בישול הוא לזרז צהאכל ולא שייך צה חללים צמדה ולריך לשער צזמן הבישול, חס מתבשל כל לרכו צצ' שעות, חרצעים רגעים הם לשליש בישולו, ונראין הדברים דעד שהמים מגיעים ליד סולדת חינו מן החשבון והתחלת הבישול הוא משעה שהיד סולדת], ומשהין צין צחור צין צכירה צין על

חזון איש עמוד מס 105 אורח חיים, מועד קרליץ, אברהם ישעיהו בן שמריהו יוסף הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

מנחת שלמה, צ"א ח:

נלענ"ד ראי' ברורה דעד ארבעים וחמש מעלות צלזיוס אין לחוש כלל שהיד סולדת בו גם בדאורייתא, שהרי נחלקו אמוראי בגמ' חולין דף ח' ע"ב אם בית השחיטה צונן או רותח... ואפילו למאן דאמר 'בית השחיטה רותח' מבואר שם בגמ' דאין הסכין בולע אלא בגמר השחיטה דרק אז רותח אותו מקום, אבל לפני גמר השחיטה... אין הסכין בולע כלום, ומעתה כיון דלא נזכר כלל בפוסקים שום חילוק בין סכין ששחט בה בהמה לסכין ששחט בה עוף, פשוט וברור דשקולין נינהו ואין שום מקום לחלק ביניהם, והנה בזמננו ידוע ומפורסם דשיעור מדת החום של ברווז... קרוב לארבעים וחמש מעלות, והדם היוצא מבית השחיטה עולה לפחות במעלה אחת... א"כ מוכח ודאי דעד שיעור של ארבעים וחמש מעלות "צלזיוס" אין לחוש כלל דשמא היד סולדת בו...

(ט) כתב הר"מ פ"ט ה"ו דהמחיק את המתכת או המחמם עד שנתעשה גחלת ה"ז תולדת מבשל, וצפ"צ ה"א כ' דהמחמם את הברזל כדי ללרפו צמים ה"ז תולדת מצעיר, נראה דהכונה בכאן משנה את שרש המלאכה, דאם מחיק או עושה גחלת ורואה בגחלתו כגון שרואה לעשות מקשה וכשהוא גחלת הוא רק לרקעו ולהשקיע בו לורה אז מלאכתו נקבעת לתולדת מבשל, ואין כאן מצעיר, וכשאין ראונו לרכבו רק ללרפו ומלצנו צביל ללרפו אז אין כאן ציטול חל"ה מצעיר, וברזל דנקיע הוא לדוגמא וה"ה שאר מתכת אם שייך בהם ליורף, אבל הרבה מן המתכת נתכין ואינם נעשים גחלת.

ודעת הראצ"ד שם לעולם מחמם ברזל, משום מבשל ולא משום מצעיר.

ויש לעי' בחינו מכוין לא ללרף ולא לרכך אם יש בו משום מבשל ואחרי שקשה לעמוד על דעת הר"מ בזה ודעת הראצ"ד דאף במחמם ללרף יש בו משום מבשל, לעולם חסור לחמם את הברזל משום מבשל, ונראה דכל שנעשה יד סולדת יש בו משום מבשל, אע"ג דלענין חיוב לריך שיתבשל כמצ"ד מ"מ איסורא איכא כל דנעשה יד סולדת, ואפשר דחסור מה"ת כעין חלי שיעור, ואם

חזון איש עמוד מס 151 אורח חיים, מועד קרליץ, אברהם ישעיהו בן שמריהו יוסף הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

שמירת שבת כהלכתה, א' מהדורת תש"ע, הערה סז:

גורם שום שינוי בעצם ההבערה, ואילו השינוי בצורת הלהבה לאו כלום הוא. (10) סי' רנג סע' ג, ואפי' בכיסוי של מתכת שרינן, עיין סי' שיח במ"ב ס"ק צא, דשרינן אף אם הוא קרוב כ"כ עד שיוכל הכלי להיות ניתן שם, וצ"ל דהא דסי' רעז במ"ב ס"ק כב מייירי במקום שיעשה גחלת, וכדברי האג"מ דלהלן (והראיה כי המ"ב מביא דברי הרמב"ם בדבר המחמם את המתכת, וצ"ל דכוונתו לפ"ט ה"ו, ע"ש, וצ"ע בדברי השעה"צ שם). וע"ע חזו"א סי' לז ס"ק יא וסי' נ ס"ק ט, דבמתכת כל שנעשה יס"ב יש משום מבשל, ואפשר דאיסורו מה"ת כעין ח"ש. וצ"ע דהא הוה כחצי מלאכה ולא כחצי שיעור (ועיין בזה מחלוקת האחרונים, הרש"ש ריש דף ג א דשבת, התפא"י פ"ק דשבת בבועז סוס"ק ד, שו"ת שו"מ מ"ת ח"ד סי' קכ, שו"ת בנין ציון מ"ת סי' קיג). ואולי כוונת החזו"א ג"כ דוקא באש גדולה שיכולה לעשותה גחלת. וגם מהמ"ב הנ"ל בסי' שיח משמע דאפי' איסורא דרבנן ליכא, וכ"ה בסי' שיח סע' ו בביה"ל ד"ה ויכול. ועיין קצוה"ש סי' קלד בבדה"ש ס"ק יח, שמאריך לישא וליתן בדברי המ"ב בסי' רעז ובדברי החזו"א הנ"ל, והוא מסיק דכל זמן שלא נעשתה גחלת, לאו כלום עביד, וכיון שגם אינו מכוין לכך - מותר, ואפי' יעשה גחלת, הרי הוא מקלקל בזה את הפח... ושירי אפי' שלא במקום חולי אלא לצורך אחר. ועיין שו"ת אג"מ או"ח ח"א סי' צג ד"ה ומה שכתבת, דדין זה לא שייך רק באש גדולה שיכולה לעשות את המתכת לגחלת, וכ"ה באו"ח ח"ד סי' עד, ביטול, ס"ק כט. ועיין בש"ש מלאכת מבשל בכ"ר ס"ק ל, דכל זמן שלא ניתן, לאו מידי עביד, ופשוט, עכ"ל. גם שמעתי מחגרש"ז אויערבך זצ"ל, דאי הוה חשיב חצי שיעור, איך רבים נוהגים להניח פח וכדומה בשבת על האש כדי לקטום אותה בה, והרי הוא מחמם את המתכת ואסור משום מבשל, שהרי יגיע ליס"ב, או משום חצי שיעור. וגם היה צריך להיות אסור להחזיר קדירה אפילו כשיש בה רוטב, אם אין היד סולדת בו (וע"ע ספר חידושים וביאורים או"ח ח"ב סוס"י יח), וכן אם מה שבתוך הקדירה הוא דבר יבש והקדירה כולה נצטננה (ועיין לעיל הערה נח) או שאזני הקדירה נצטננו, כי דוקא בדרבנן אפשר לחלק בין קדירה מלאה לריקנית, משא"כ לענין איסור של חצי שיעור, ובפרט שגם בקדירה מלאה שייך הטעם של חזי לאצטרופי כשהמים יתאדו, וע"כ נראה דאין לאסור באופן שלא יעשה גחלת, ורק באופן שיכול להיפך לגחלת, וכמו באזבסט שעליו רשת של חוטי מתכת והוא שם את החוטים על האש ממש, בזה יש מקום להחמיר (וע"ע שמירת שבת כהלכתה עמוד מס 100 א >מהדורה חדשה<: נויבירט, יהושע ישעיה בן אהרן (2) {12} הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

